

PAPER DETAILS

TITLE: HZ.MUHAMMED'İN MÜSRİKLER İLE YAPTIGI ANLASMALARA SiYASAL BAGLAMDA BİR
BAKIS

AUTHORS: Ramazan HURÇ

PAGES: 0-0

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2231011>

HZ.MUHAMMED'İN MÜŞRİKLER İLE YAPTIĞI ANLAŞMALARA SİYASAL BAĞLAMDA BİR BAKIŞ

Ramazan HURÇ*

Özet: Toplamların yaşam biçimine ve kültürlerinin oluşumuna etki eden *din* ve *dil* gibi iki önemli faktör vardır. İlkel toplumlardan, modern toplumlara kadar bu iki öğe etkisini sürdürme gelmiştir. Kültür ve medeniyetlerde olduğu gibi dinlerde de etkileşim olmaktadır. Arap Yarımadası tarihinde çeşitli peygamberlerin tebliğde bulunduğı bir coğrafyadır. Bölge insanı tek tanrı inancından zamanla uzaklaşarak Allah'la kul arası-na put koymuşlardır. Tarihde bu inanca Putperestlik denilmiştir. Biz bu makalemizde İslam Peygamberinin tebliğde memur olduğu bölgedeki putperest Araplarla yaptığı anlaşmaları siyasal bazda inceleyeceğiz.

Anahtar Kelimeler: Anlaşma, Hz. Muhammed ve müşrikler.

Abstract: Language and religion are two important factors affecting the consist way of life and culture of societies. From the primitive to civilized societies these two elements have lasted their effects. There is influence in religious besides cultures and civilizations. The semi Arabic island is a place where several prophets communicated. The people of this area got away from the only God belief after a while and put the god between the God and people. This event uis called as idolatry in history. In this article we are going to study the agreements in political between the prophet Mohammed and the idolater Arabs.

Key Words : Agreement, Hz. Mohammed and Paganists.

Kur'an'da adları geçen bütün peygamberler Arap yarımadası ve yakın bölgesine gönderilmiştir. Bütün peygamberler tevhid inancını ilke edindikleri halde bu itikadın bozulduğu görülmüştür. Nuh (a.s.)'ın kavmi de puta tapmaktaydı. Kur'an, onların bu inancını şöyle dile getiriyor: *İnsanlara: "Sakin tanrılarınızı bırakmayın, Veda, Suva, Yeğus, Yeuk ve Nesru putlarından asla vazgeçmeyin" dediler. Böylece bir çoğunu yoldan çıkardılar.*¹

Yeryüzü coğrafyasında sürekli olarak zayıflar güçlü olanlara benzemeye çalışmaktadır. Bu bağlamda Araplar da kendilerinden daha güçlü olan

* Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi Öğretim Üyesi, e.mail: rhurc@firat.edu.tr

¹ Nuh, 71/23-24.

Roma devletinden etkilenecek putperestliği almışlardır.² Fakat Araplar Romalılar gibi Tanrı'yı inkar etmemişler, Tanrı ile kendileri aralarına put denen bir aracı koymuşlardır. Bu oluşumda Kâbe'nin rolünün olduğu göz ardı edilmemelidir.

İslam Peygamberinin putperestlerle yaptığı anlaşmalara geçmeden önce konu ile ilgili sözcükler üzerinde durmakta fayda olacağı kânisındayım. Anlaşma sözcüğünün karşılığı olarak *akd*, *sulh* ve *müsâleha* sözcükleri geçmektedir. *Akd* sözcüğü; *bağlama*, *rabt*, *bent* anlamlarına gelmektedir. Terim olarak ise; *tarafılara kararlaştırılıp kabul edilen şeylerdir*³. *Sulh* kelimesi ise fesadın zıddı olup, *iyi olmak*, *düzelmek*, *faydalı ve uygun olmak*, *iki tarafın birbiriyle anlaşması*, *aralarının düzelmesi* gibi anlamlara gelir. *Sulh* kökünden türetilmiş olan *müsâleha* ise, *tarafılara karşılıklı olarak birbirlerine karşı sulh ve sükun içinde yaşamaları*, *selamet ve emniyette olmaları*, *aralarında her türlü kötü niyetin, fitne ve fesadın giderilmesi* gibi anlamlara gelmektedir⁴.

Bir akidde karşılıklı güven (emniyet) olması gerekmektedir. **Emin**; *kendine güvenen*, *hiyanet etmeyen*, *sözünde duran*, *vefalı*; *başkalarından korkmayan kimse* anlamına gelir⁵. Ayrıca *emin* sözcüğü peygamberlik sıfatlarındandır.⁶ Hz. Muhammed yaklaşık otuzbeş yaşındayken Kureys Kâbe'yi tamir etmiş, sıra Hacerü'l-Esved'in yerine konulmasına gelmişti. Bu şerefi hiçbir kabile paylaşmadı. Aralarında kavgaya varacak ihtilaf çıktı. *Ebu Ümeyye b. Muğîre* devreye girerek: "*Mescit kapısından yanınıza ilk girecek kimseyi aranızda hüküm vermek üzere hakem kabul edin*" dedi. Denilen kapıdan ilk giren Muhammed b. Abdullah oldu. Onun girdiğini gören halk hep birlikte: "**Bu el-Emin'dir. Onun hakemliğini kabul ediyoruz**" dedi-

² İBN KELBÎ, *Putlar Kitabı*, Beyza Düşüngen, A.Ü.İ.F.Y., LXXXIV, Ankara 1969, 27-28; EBU ZEHRA, Muhammed, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, Türkçesi, Mehmet Keskin, Ümit Yayın Pazarlama, İstanbul ?, I, 40; HASAN İBRAHİM Hasan, *Syasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi*, Müt. İsmail Yiğit-Sadreddin Gümüş, Kayıhan Yayınları, İstanbul 1991, I, 92.

³ İBN MANZUR, *Lisanü'l-Arab*, Beyrut ?, III, 297; ŞEMSETTİN SAMÎ, *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı yayınları, İstanbul ?, Üçüncü baskı, İstanbul 1989, 943; BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiyye ve Fıkhiyye Kamusu*, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1976, I, 34; DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1978.

⁴ İbn Manzur, II, 516; SÖNMEZ, Abidin, *Resulullah'ın Diplomatik Münasebetleri*, İnkılab Yayınları, İstanbul 1984, 15.

⁵ ALGÜL, Hüseyin, "Emin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 1995, XI, 111.

⁶ HEYET, *Türkiye Diyanet Vakfı İlmihali*, DİVANTAŞ, İstanbul 1998, I, 198.

ler⁷. Bundan dolayı Kureyşliler Hz. Muhammed'e daha vahiy gelmeden evvel **el-Emin** sıfatını vermişlerdi. İslam Peygamberi Allah'ın emriyle akrabalarını açıktan davet ettiğinde⁸ de onlardan, *sen asla yalan söylemedin* şeklinde olumlu tepki almıştı.⁹ Allah Resulünün davetini kabul etmeyen putperest Araplardan bir kısmı mallarını korumak için ona emanet vermişlerdi. Hicret etmeden önce yeğeni Ali b. Ebi Talib'i can düşmanlarını aldatmak için kendi yatağına yatırırken, emanet malları da sahiplerine verilmesini ihmal etmedi.¹⁰ Kureyş'in emanet mallarının Hz. Muhammed'de bulunması aslında sözlü bir akitti.

Yüce Allah müslümanların anlaşmalara bağlılığı konusunda şu uyarıyı yapmaktadır: **Ey İnananlar! Akidleri yerine getirin**¹¹. **Hiç bir peygambere ganimete ve millet malına hıyanet yaraşmaz**¹². Çünkü o müslümanı; **diğer müslümanların onun elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir**¹³ şeklinde tanımlıyordu. Allah Resulü risalet öncesi ve sonrasında Putperest Araplarla çeşitli anlaşmalar yapmıştır. Bunları Mekke ve Medine dönemi diye iki kısımda inceleyeceğiz

1-Mekke Dönemi (Hıfu'l-Fudul) Anlaşması

Arap kabileleri arasında asabiye dayalı yıllar süren savaşlar vardı. Bu savaşlara Ficar harbi denilmekteydi. Bu anlamsız savaşlar nedeniyle Mekke'de güven denilen bir şey kalmamıştı. Hiç kimse malından ve namusundan emin değildi. Mekke'de tam bir güvensizlik hakimdi. Bu durum akliselim sahibi insanları üzüyordu.

⁷ İBN SA'D, et-Tabakatu'l-Kübrâ, Beyrut, 2, I, 146; İBNÜ'L-ESİR, İslam Tarihi el-Kâmil fi't-Tarih Tercümesi, Çeviren: M. Beşir Eryarsoy, Bahar Yayınları, İstanbul 1985, II, 46; ZEBİDİ, Zeynü'd-din Ahmed b. Abdi'l-Lâti, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercümesi*, Müt.: Kâmil Miras, DİBY, Üçüncü Baskı, Ankara 1972, VI, 331; KÖKSAL, M. Asım, *İslam Tarihi Mekke Devri*, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1987, II, 190; LİNG, Martin, *Hz. Muhammed'in Hayatı*, Çev.: Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 2000, 61.

⁸ 15 Hicr, 94.

⁹ HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık ve Ticaret, İstanbul 1993, I, 90.

¹⁰ İBN HİŞAM, *İslam Tarihi Siret-i İbn-i Hişam Tercümesi*, Tercüme Eden: Hasan Ege, Kahraman yayınları, İstanbul 1994, II, 146-147.

¹¹ 5 Maide, 1.

¹² 3 Al-i İmran, 161.

¹³ RÛDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, *Büyük Hadis Külliyyatı Cem'ul-fevâid min Câmi'ul-usûl ve Mecma'iz-zevâid*, İz Yayıncılık, İstanbul 1996, I, 33.

Haram aylardan olan Zilka'de ayında Yemen'in **Zebid** kabilesinden bir adam ticaret için Mekke'ye geldi. Malını **As b. Vail**'e sattı. O da aldığı malın bedelini ödeme süresini uzattı. Yemenli ondan malının bedelini istedi, hakkını alamadı ve Mekke ileri gelenlerinin de içinde bulunduğu bir topluluğa durumu söyleyerek onlardan yardım istedi. Mekkeli topluluk Yemenliye yardım etme şöyle dursun aksine onu azarladılar.

Çaresizlik içinde kalan Yemenli, güneşin doğmak üzere olduğu bir sırada **Ebu Kubeyş** dağına çıktı. Bu arada Kureyş ileri gelenleri Kâbe çevresinde toplanmışlardı. Yemenli: "*Ey Fihri (Kureyş) hanedanı!*" diye bağıra bağıra okuduğu şiirinde uğradığı zulüm ve haksızlığı açıkladı. Yardım isteğini tekrarladı.

Bu durum Kureyş için son derece talihsizlikti. Bu gidiş bazı duyarlı insanları bir araya gelmeye ve çözüm bulmaya itti. **Zübeyr b. Abdulmuttalib**'in öncülüğünde Kureyş kabilesinden **Haşim, Zühre** ve **Teym b. Mürre**'den bir kısım kişiler ile **Abdullah b. Cüd'a**'nın evinde toplandılar. Bunlar son Ficar harbinden dört ay sonra ve Hz. Muhammed 20 yaşında iken Zilka'de ayı içerisinde bir cemiyet kurdular. Bu cemiyete, *Hılfu'l-Fudûl* (Fadıllar, erdemliler) adını verdiler¹⁴. Tek bir madde üzerinde anlaştılar. "*Sebir ve Hira dağları yerlerinde durduğu müddetçe, zalime karşı mazlunun yanında yer alıp tek bir el gibi hareket edecek ve hakkını alıp kendisine vereceğiz. Yaşantımızda da birbirimize destek verip teselli edeceğiz*" diyerek and içtiler¹⁵. Hz. Muhammed de bu andlaşmayı yapanlar arasındaydı.

Cemiyetin ilk yaptığı iş, **As b. Vail**'in gasbettiği malı alıp sahibi olan Yemenliye vermeleri oldu. Bu sırada **Has'am** kabilesinden biri, **Katul** adlı güzel kızını da yanına alarak Hac ve Umre için Mekke'ye gelmişti. **Nübeyh b. Haccac** adında biri **Katul**'ü kaçırdı. **Has'am**'lı, kızını kaçıran adam için yardım isteyerek: "*Bu adama karşı bana kim yardım eder*" diye sordu. Ona cevaben *Hılfu'l-Fudûl* cemiyetini gösterdiler. **Has'am**'lı adı geçen cemiyete gelerek: "*Nübeyh kızım hakkında bana zulmetti, kızımı elimden zorla çekip aldı*" dedi. Cemiyet üyeleri hemen **Nübeyh**'in evine gittiler ve kızın derhal kendilerine verilmesini istediler. **Nübeyh**: "*Emrinizi yerine getireyim. Fakat bir gece olsun, ondan yararlanmama izin veriniz*" dedi. Cemiyet üyeleri kesinlikle izin vermeyerek kızını teslim aldılar¹⁶.

Zübeyd kabilesinden bir tüccar Mekke'ye geldi. **Ebu Cehil**, diğer tüccarların **Zübeydli** ile alışveriş etmelerine engel oldu ve adamın elinden mal-

¹⁴ YA'KUBÎ, *Tarihu'l-Ya'kubî*, Beyrut 1992, II, 17; İBN KESİR, *El-Bidaye ve'n-Nihaye Büyük İslam Tarihi*, Çev.: Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994, II, 454; Ebu Zehra, I, 203.

¹⁵ İbn Sa'd, I, 129; İbn Kesir, II, 454; Köksal, *Mekke Devri*, II, 132-134; Ling, 47.

¹⁶ İbn Kesir, II, 155; Köksal, *Mekke Devri*, II, 134-135.

larını çok düşük bir fiyata aldı. O da **Muhammed b. Abdullah**'a geldi ve olayı anlattı. Hz. Muhammed adamın malının değer fiyatını vererek **Ebu Cehil**'in elinden malı çekip aldı. Ebu Cehil gelip Hz. Muhammed ile şiddetli bir ağız kavgasına tutuştu. Bu hareket belkide Ebu Cehil'in, Müslüman olmayışı ve Hz. Muhammed'e düşmanlığının ana sebebi olmuştur¹⁷.

Yine **Ebu Cehil**, **Arâş** kabilesinden bir Arap'tan bir şeyler satın almış ve bedelini ödememişti. Ümitsizlik içinde bulunan mal sahibi Kâbe'nin önüne gelerek orada bulunan topluluğa şikayette bulundu. Bu arada Resulullah'a peygamberlik gelmiş, halkı İslam'a davet ediyordu. Ebu Cehil ise Hz. Muhammed'in belalı bir düşmanı haline gelmişti. Kötü şakayı seven birisi, Arâşlı yabancıya içinde bulunduğu durumu Muhammed b. Abdullah'a anlatmasını söyledi. O da Hz. Muhammed'e gelerek şikayette bulundu. Hz. Muhammed, derhal Arâşlıyı yanına alarak Ebu Cehil'in evine geldi. Ebu Cehil, Hz. Muhammed'in ziyaret sebebini öğrenir öğrenmez derhal borcunu ödedi.

Daha sonra Ebu Cehil durumu arkadaşlarına açıklarken, *kapısının vurulduğunda bunu bütün evi saran bir yer sarsıntısı şeklinde duyduğundan şaşkana dönüp son derece dehşete düştüğünü ve Muhammed ile birlikte ağızından köpükler saçan dev gibi bir azgın devenin de gelmiş olduğunu ve "Şayet Muhammed'i teskinde gecikseydim o azgın deve beni hırsıyla yiyip parçalayacaktı."* diyerek olayın dehşetini anlatmıştır¹⁸.

Hilfu'l-Fudul anlaşması üyelerinin ölümleri ile son bulmuştur. Hz. Muhammed Peygamber olduktan sonra bu anlaşma için şöyle demiştir: *Amcalarımla birlikte Abdullah b. Cüd'a'nın evinde öyle bir antlaşmaya şahit olduk ki, onu kırmızı tüylü develere bile değiştirmem. İslam geldikten sonra da bu antlaşmanın gereğini yerine getirmek üzere çağırılacak olursam, kesinlikle yerine getiririm*¹⁹.

Allah Resulü peygamberlik öncesinde bile toplumun bozulmuşluğuna çözüm aramak için gönüllü insanlarla bir araya gelerek haksızlığın karşısında durmasını bilmiştir. Şahsına yapılan hakaret ve işkencelere göğüs gererken, üzerine aldığı bir sorumluluktan dolayı haksızlığa uğrayanlara ise son derece duyarlı davranmıştır. Hiçbir şekilde tolerans göstermemiştir. Bu olaylar Resulullah'ın sorumluluk bilincini ortaya koyması bakımından son derece önemli bir yaklaşımdır.

¹⁷ Hamidullah, I, 53; UĞUR, Ahmet, *İslam Tarihi (Hz. Peygamber ve Dört Halife Dönemi)*, Kayseri 1995, 18.

¹⁸ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 54.

¹⁹ İbnü'l-Esir, II, 42; BERKİ, Ali Himmet -Osman Keskiöğlu, *Hâtemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1974, 37; AFZALUR RAHMAN, *Siret Ansiklopedisi*, İnkılab Yayınları, İstanbul 1996, I, 86.

2.Medine'de Yaptığı Anlaşmalar

Hız.Muhammed Mekke döneminde bir peygamber olarak insanları İslam'a davet etti. Kureyş'in baskılarına göğüs gerdi. Koruyucusu **Ebu Tâlib**'in davasından vazgeçme teklifini *güneşi sağ elime, ayı da sol elime verip bana bağışlasalar, sen bile beni terk edip bırakmış olsan*, ben bu davamdan vazgeçmem diyerek teklifi kabul etmedi. Kureyş onu davasından vazgeçirmek için bu defa tehdit yerine çok önemli tekliflerle **Utbe**'yi gönderdi. Utbe; *Para, kadın ve Mekke yöneticiliğini* teklif etti.Bunlar her devirde geçerli olan cazip tekliflerdir. Amacı risalet olan Hz. Muhammed bunları şiddetle reddetti.²⁰ Onun asıl görevi tebliğ olduğu için Kureyş toplumunun siyasal liderliğini kabul etmedi. Ancak gelişen koşullar, ona Akabe'de yapılan anlaşma gereğince Medine'nin dinî liderliğinin yanında dünyevî liderliğini üstlendirdi.²¹

Hız. Muhammed Medine'ye geldikten sonra sosyal ve etnik yapıyı tespit için sayım yaptırdı. Yapılan bu sayımda Müslümanlar 1.500, Putperest Araplar 6.000, Yahudiler 4.000, Hristiyanlar 50, toplam: 11.550 kadardı.²²

Medine site devletini oluşturan müslim ve gayri müslim halkın temsilcileri *Hız. Enes*'in evinde toplanarak İslam devletinin ilk anayasasını yaptılar.²³ Bu anayasa, Hamidullah'ın dediği gibi dünyada ilk yazılı anlaşmaydı.

Anlaşma toplam 47 madde olup iki bölümden ibarettir. Birinci bölüm 1-23. maddeler müslümanlarla ilgili, 24-47. maddeler ise Yahudilerle ilgilidir. Daha sonra da *Ka'b b. Malik* Medine'nin mukaddes topraklarının belirli yerlerine sütunlar dikmek üzere gönderildi²⁴ ve sınır çizildi.

Anlaşma maddeleri her ne kadar müslüman ve gayri müslimi kapsıyorsa da Medine toplumu bir ümmet (topluluk) görülmesi açısından putperestlerin de bu sınır içerisinde görülmesi gerekmektedir. Kısa zaman sonra Medine'de İslam'ın çok hızlı yayılmasıyla İslam öncesi döneminde olduğu gibi putperestlik kendiliğinden bitti. mücadele yine Mekkeli putperestlerle devam etti.

İslam Peygamberi özellikle Madine'ye hicret edip yeni bir devlet kurduktan sonra müşriklerle bir dizi anlaşmalar yaptı. Bunlar; ya saldırmazlık

²⁰ Hamidullah, *İslam Peygamberi*; I, 100-102

²¹ İbn Hişam, II,103-104.

²² Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 183; ECER, A. Vehbi, *İslam Tarihi Dersleri*, Erciyes Üniversitesi yayınları No: 22, Kayseri, 1991, 141.

²³ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 189.

²⁴ HAMİDULLAH, Muhammed *Hız. Muhammed'in Savaşları*, İkinci Baskı, İstanbul 1972, 45.

ya da barış anlaşmasıydı. O, Medine döneminde bütün müşrikleri ilgilendiren iki anlaşma yaptı.

1. *Hiç kimse Mescid-i Haramı ziyaretten men edilemez.*

2. *Herkes haram aylarda emniyet içinde bulunacaktır.*

Bu maddelerden biri özel, diğeri ise geneldi.

2.1.Saldırmazlık anlaşmaları

Resulullah Medine'ye hicret edip yerleştiğinde Cüheyne kabilesinden henüz müslüman olmamış bir grup ziyarete gelerek şöyle dediler: *Sen şimdi gelip tam bize bitişik bir mahalleye yerleşmiş bulunuyorsun. Haydi bizimle bir anlaşma yap da, senin karşında gönü rahat ve emin olalım. Ayrıca sen de bizden emin ol..*²⁵ Aynı kabilenin Mekkeli müşriklerle de bir anlaşması vardı ve böylece her iki tarafın da müttefiki idi.

Hicretin ikinci yılında Resulullah 150 kadar adamı ile Müdlic kabilesine gelmiş ve onlarla Cuheynelilerle yaptığı gibi bir anlaşma yapmıştır. Müdlicliler henüz müslüman olmamışlardı. Resulullah akdedilen ittifak anlaşmasına rağmen onlar hicretin 9/630 yılına kadar, yani gayri müslimlerle evvelce akdettiği bütün ittifak anlaşmalarını lağvedip iptal ettiği devire kadar müşrik olarak kaldılar²⁶.

2.2.Beni Damra ile Yapılan ilk Uluslar Arası Anlaşma

Benî Damra, Medine'ye üç günlük mesafede güney tarafında bir yerin adıydı.. Resulullah H.2/624 yılında Sa'd b. Ubade'yi vekil bırakarak 60 muhacirden meydana gelen bir askeri gücün başında önce Ebvâ'ya geldi. Orada annesini andı. Daha sonra 10 km. güneyde bulunan Beni Damra topraklarına yani Veddan bölgesine ulaştı. Burada gayri müslimler ile bir anlaşma yaptı. Bu anlaşma Resulullah'ın yaptığı ilk uluslar arası anlaşmaydı. İslam diplomasisine iye bir örnektir. Anlaşma şöyleydi:

“Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla! Bu, Resulullah Muhammed'in Benû Damra ibn Abd Menat ibn Kinanelilerle yaptığı yazılı anlaşma (kitab)'tır.

Onlar mal ve can emniyetine sahip olacaklardır. Dışardan kim tarafından olursa olsun bir saldırı yapılması halinde onlara yardım edilecektir. Buna mukabil onlar da, Resulullah'a yardım elini uzatacaklardır. Bu anlaşmanın hükümleri denizde bir tüy ıslatacak su kalıncaya kadar yürürlükte kalacaktır. Müslümanların Allah'ın dini uğrunda çıkacakları seferler bundan müstesnadır. Bundan ayrı, Resulullah kendilerini yardıma çağırırdı-

²⁵ Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 432.

²⁶ Hamidullah, İslam Peygamberi, I, 441.

ğında onlar hiç vakit geçirmeden hemen koşacaklardır. Bu yolda onlar Allah'ın ve Resulünün teminatı (zimmeti) altındadırlar. Yine onlar arasında olup da verdikleri bu sözleri tutacak ve (anlaşmayı bozmaktan) kaçınacak kimseler için yardım edilecektir"²⁷.

Resulullah Beni Damralıların yaptığı anlaşmaya benzer bir anlaşmayı da Beni Gıfarlılarla²⁸ ve Cüheyneliler²⁹ arasında da yapmıştır.

2.3.Hudeybiye Müsahesi (13 Mart-11 Nisan 628)

Hendek savaşından sonra Resulullah ashabına bir yıl sonra Kâbe ziyareti müjdesini verdi. Hudeybiye denilen yere gelindiğinde Kureyş bu ziyarete izin vermedi. Aralarında yazılı bir sözleşme gerçekleşti. Kureyş temsilci olarak Süheyl b. Amr'ı gönderdi. Ali b. Ebi Talib müslümanların katibiydi. Hz. Peygamber Hz. Ali'ye yaz dedi:

Anlaşma Metni:

Bismillahirrahmânirrahim. Süheyl:

*Dur, öyle yazma. er-Rahman, er-Rahim'i biz bilmeyiz. Bunun yerine Bismikallahümme (senin adınla Allah'ım) yaz dedi. Ali de onu yazdı. Daha sonra Hz. Peygamber Ali'ye: Bu Allah'ın Resulü Muhammed'in Süheyl b. Amr ili yaptığı bir barıştır. Bu sefer Süheyl: Eğer biz senin Allah'ın Resulü olduğunu kabul etmiş olsa idik, asla seninle savaşmazdık. Fakat bunun yerine kendi adını ve babanın adını yaz deyince, Hz. Peygamber Hz. Ali'ye: Resulullah ifadesini sil dedi. Fakat Hz. Ali: Ebediyen silmeyeceğim dedi. Bunun üzerine Resulullah eline (kalemi) aldı. Hz. Muhammed pek güzel yazı yazamıyordu. O, Resulullah ifadesinin yerine **Muhammed b. Abdullah** ibaresini yazdı³⁰. Veya Allah'ın Resulü ifadesinin üzerini çizdi.*

Bismikallahümme (Ey Allah'ım senin isminle)

1. Muhammed b. Abdullah ve ashâbı, bu sene geri dönecekler ve Mekke'ye girmeyeceklerdir. Gelecek yıl Mekke halkı oradan çıkacaklar ve Muhammed b. Abdullah ashabı ile birlikte oraya gireceklerdir.

2. Gelecek yıl beraberlerinde yalnız yolcu silahı olan kılıçları buluncak ve kılıçları kınlarında olacaktır.

3. Mekke'de üç günden fazla kalınmayacaktır.

4. Muhammed ve ashabı tarafından getirilmiş bulunan kurbanlar bulundukları mahalde takdim edilecek ve onlar Mekke'ye getirilmeyecektir.

²⁷ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 435.

²⁸ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 436.

²⁹ Hamidullah, *İslam Peygamberi*, I, 438.

³⁰ İbnü'l-Esir, II, 190; EBU YUSUF, *Kitabu'l-Harac*, Çev: Ali Özek, İstanbul 1973, 313; Köksal, *İslam Tarihi*, VI, 196.

5. Velisinin izni olmadan Kureyş'ten kim Muhammed'e gelirse o, Kureyş'e geri verilecektir. Fakat Muhammed'in ashabından (irtidat ederek) Kureyş'e gelecek olan kimseler, ona iade edilmeyecektir.

6. Her iki taraf arasındaki insanlardan on yıl müddetle harp kaldırılmıştır. Taraflar birbirleri arasında emniyettedirler.

7. Muhammed'in ashabından kim hac etmek, umre yapmak, yahut da (Allah'ın) fazlından bir şey aramak maksadıyla Yemen ve Taif'e gitmek üzere Mekke'ye gelirse, onun canı da malı da emindir. Kim de Allah'ın fazlından aramak maksadıyla Kureyş'ten Mısır yahut da Şam'a geçmek için Medine'ye ayak basarsa, onun da gerek canı ve gerekse malı emniyettedir.

8. Kim Muhammed'in birliğine ve ittifakına dahil olmak isterse oraya girebilir ve her kim Kureyş'in birliğine ve ittifakına girmek isterse o da oraya girebilir.

9. Her iki taraf da şartları yerine getirmekle mükelleftir. Tarafsızlığı bozana gizli yardım yapılmayacak ve sadâkatsızlıkla hareket olunmayacaktır³¹.

Resulullah anlaşmanın yazılmasını bitirdiğinde zaman gerek müslümanlardan ve gerekse müşriklerden birtakım adamları şahit tuttu. Bunlar; Ebu Bekir es-Sıddık, Ömer b. Hattab, Abdurrahman b. Avf, Abdullah b. Süheyl b. Amr, Sa'd b. Ebî Vakkas, Mahmud b. Mesleme, Mikrez b. Havs (bu o zaman henüz müşrikti) ve Ali b. Ebî Talib'tir. Hz. Ali bu anlaşmayı yazan memurdu³².

Anlaşmanın akabinde **Huzaalılar** kalkıp şöyle dediler: Biz Muhammed'in anlaşmasına katılıyor ve onun ahdindeyiz. **Beni Bekir** Kabilesi de: Biz Kureyş'in ahdinde ve onların ahidlerindeyiz dediler³³.

Anlaşma henüz tamamlanmıştı. **Süheyl b. Amr**'ın müslüman olan oğlu **Ebu Cendel**, zincire vurula olduğu halde kurtulmak için kaçıp Resulullah'a gelmişti. Süheyl oturduğu yerden kalkıp Ebu Cendel'e bir tokat vurarak yakasından tuttu ve şöyle dedi: "*Ya Muhammed! Aramıza bu adamın gelmesinden önce hüküm tamamlanmıştır.* (yani bu, anlaşma hükmü gereğince Mekke'ye geri verilecektir.) Resulullah: *Doğru söyledin*, dedi.

Bunun üzerine oğlunun Kureyşlilere geri verilmesi için yakasını şiddetli bir şekilde çekmeye başladı. Ebu Cendel olanca sesiyle bağırdı ve: *Ey müslümanlar topluluğu! Müşriklere geri mi verileceğim? Onlar beni dinimden saptırıyorlar*, dedi. Bu hal ashabın içinde bulunduğu sıkıntıyı daha da artırdı. Resulullah da şöyle dedi: *Ey Ebu Cendel, sabret ve sevabını Allah'tan iste. Çünkü Allah, sen ve seninle birlikte olan zayıf kimseler için bir*

³¹ İbn Sa'd, II, 97; Ya'kubî, II, 54; İbn Kesir, IV, 290; İbnü'l-Esir, II, 190; Sönmez, 222.

³² İbn Kesir, IV, 291.

³³ TABERİ, Ebî Ca'fer Muhammed b. Cerir, *Târihu't-Taberi*, Beyrut 1988, II, 153; İbn Sa'd, II, 98; İbn Kesir, IV, 290.

kapı açar. Biz, Kureyşlilerle aramızda bir barış akdi yaptık ve onlara söz verdik. Onlar da bize Allah ahdi ile söz verdiler. Biz onlara hıyanet etmeyiz³⁴.Bunu üzerine Hz. Ömer:

-Sen Allah'ın peygamberi değil misin?

-Evet.

-Biz hak yolda değil miyiz?

-Evet (hak yoldayız),

-O halde niçin dinimiz namına zilleti kabul ediyoruz.

-Ben Allah'ın peygamberiyim ve Allah'a itaat ederim.

-Sen Cenab-ı Hakk'ın bize yardım edeceğini, Kâbe'yi tavaf edeceğimizi söylememiş miydin?

-Evet, söyledim. Ben Allah'ın peygamberiyim, ona itaat ederim. O beni bırakmaz. diye cevap verdi³⁵. Hz. Ebu Bekir Ömer'i teskin etti.

Hudeybiye'de anlaşma bitmiş sıra ayrılmaya gelmişti. Hz. Muhammed ayağa kalkarak ashabına; kurbanlarını kesmeleri, saçlarını tıraş etmelerini ve ihramdan çıkmalarını üç defa tekrar etti. Topluluktan dönüp kalkan olmadı. Çünkü onlar Kâbe'yi ziyaret niyeti ile gelmişlerdi. Resulullah eşi **Ümmü Seleme**'nin çadırına giderek halkın tutumunu ona şikayet etti. Ümmü Seleme de *sen kurbanını kesecek ve tıraş olacak olursan, halk da öyle yaparlar, muhakkak sana uyarlar dedi³⁶*. Hakikaten Hz. Muhammed eşinin söylediği tarzda işleri yaparken, onun kararlı olduğunu gören sahabe kalkarak kurbanlarını kestiler ve birbirini tıraş etmeye başladılar

Bu anlaşmada Hz. Peygamberin görünürde iki kazancı oldu. Bunlardan biri *belli bir süre de olsa Kureyş'in tehlikesi durdurulmuş* oldu. Kureyş'in Hayberlilerle yaptıkları ittifak engellendi. Böylece Hayber Yahdileri yalnız bırakıldı ve düşmanın gücü teke indirildi. İkincisi ise *diğerinden daha önemliydi. O da Kureyş'in müslümanları anlaşmayla tanımış olmasıydı*. Artık Medine devleti kendilerine denk bir devletti.

Resulullah Medine'ye geldiğinde Sakifli **Ebu Basîr** müslüman olarak geldi. O, Mekke'de hapsedilen müslümanlardandı. Onu almak için Mekkeli-ler *Amir b. Lühey oğullarından* birisini ve yanında iki kölesini görevlendirdi. Resulullah Ebu Basîr'e şunları söyledi: *"Sen de biliyorsun ki biz bu kavme bir söz vermiş bulunuyoruz. Dinimizde de verilen sözde durmamak olmaz"*, dedi. Ebu Basîr, Mekke'den gelen iki kişi ile birlikte gönderildi.. Küçük kabile *Zü'l-Huleyfe* denilen yere varıp dinlenmekte iken, Ebu Basir onlardan birinin kılıcını alarak birini öldürdü. Sağ kalan Kureyşli köle geri dönerek Medine'ye Resulullah'ın huzuruna geldi, arkadaşının Ebu Basîr tarafindran öldürüldüğünü söyledi. Daha sonra Ebu Basîr de Medine'ye gelerek: *"Ya*

³⁴ İbn Kesir, IV, 291; İbnü'l-Esir, II, 190; Ebu Yusuf, 315.

³⁵ İbn Kesir, IV, 289; Ebu Zehra, III, 327.

³⁶ Köksal, *İslam Tarihi*, VI, 214.

Resulallah, sen sözünü yerine getirmiş bulunuyorsun. Allah da beni onlardan kurtardı" dedi. Resulullah: *"Vay senin haline, eğer bu öldürdüğün kimşenin adamları olsaydı bunun için savaş çıkardı"* dedi. Bu sözler üzerine Ebu Basîr Resulullah'ın kendisini Mekkelilere iade edeceğini anladı. Medine'den ayrılarak Kureyş'in Şam'a giderken izlediği sahil yolu üzerinde *İys* denilen yerde bir çete kurarak Kureyş için tehlike olmaya başladı. Daha sonra Mekke'de Kureyş tarafından hapsedilen müslümanlar ard arda Ebu Basîr'in yanına gelerek ona katıldılar. Bunlardan birisi de **Ebu Cendel**'di. Kısa zamanda sayıları 70'e yaklaştı. Kureyş'in kervanlarını sıkıştırmaya başladılar. Bu organizasyondan bezen Kureyş, Hz. Muhammed'e haber göndererek: artık *"yanına gelen kimselerin emniyet içerisinde olduğunu bildirdiler"*. Böylece Resulullah da onları Medine'ye alıp himaye etmeye başladı³⁷. Kureyş Ebu Basîr'i bulunduğu yerden aldırıp ticaret yol emniyetini sağlamak için anlaşmayı deldi.

Anlaşma maddelerinde kadınlara ait bir söz geçmediğinden kadınlardan Medine'ye sığınanlar Kureyş'e iade edilmedi. Çünkü Yüce Allah: *"Ey İnananlar! İnanmış kadınlar hicret ederek size gelirlerse onları deneyin, hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mü'min kadınlar olduklarını öğrenirseniz, inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helal değildir. Onlar da bunlara helal olmazlar. İnkarcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin; bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkarcı kadınları nikahınızda tutmayın; onlara verdiğiniz mehri isteyin; inkarcı erkeklerde hicret eden mü'min kadınlara verdikleri mehirleri istesinler. Allah'ın hükmü budur; aranızda O hükmeder. Allah bilen'dir, Hakim'dir"*³⁸ diye vahyini indirmişti.

Yukarıda ifade edildiği gibi **Huzaa** kabilesi Müslümanlarla, **Beni Bekir** kabilesi de Kureyş'le anlaşmışlardı. Huzaalılarla Beni Bekir arasında öteden beri devam eden bir düşmanlıkları vardı. Hudeybiye barış anlaşması ile aralarındaki kavgaya ara vermişlerdi. Ancak bu da yetmedi. Bir gün Beni Bekir kabilesinden biri, Hz. Muhammed hakkında hakarete varan sözler sarfetmiş, bunu duyan Huzaa kabilesinden biri de buna dayanamayarak karşılık vermiş, aralarında kavga çıkmış ve Benî Bekirli yaralanmıştı. Bu hadise üzerine Benî Bekirli, başkanları *Nevfel*'in kararı ile *el-Vetr* denilen yerde Huzaalılara saldırmışlardı. Hazırlıksız yakalanan Huzaalılar kayıplar vererek Mesdid-i Haram'a ve Refi'in evine sığındılar. Harem-i Şerifte savaşmak yasak olmasına rağmen Huzaalılar ölümden kurtulamadı. Kureyşliler müttefikleri olan Benî Bekirliye kimliklerini gizleyerek insan gücü ve silah yardımıyla bulundular. Bu yardım edenler arasında *Safvan b. Ümeyye, İkrime*

³⁷ İbnü'l-Esir, II, 191.

³⁸ 60 Mümtetine, 10.

b. *Ebî Cehil, Sehl b. Amr* gibileri vardı. H.8/629 yılında meydana gelen bu savaşa Huzaalılardan toplam yirmi üç kişi öldürüldü³⁹.

Huzaalılar Benî Bekir ve Kureyş'in bu hain saldırılarından sonra kırk kişilik bir heyetle Medine'ye geldiler. Hz. Muhammed'e durumu bildirerek yardım istediler. O da gerekli yardımı yapacağına dair söz verdi.⁴⁰ Huzaa kabilesine açık vaadde bulunan Hz. Muhammed'in kararı Kureyş tarafından duyuldu. Resulullah onlara şu üç teklifi yaptı:

1.Öldürülen Huzaalıların diyetlerinin ödenmesi,

2.Benî Bekirlielerin himayesinden vazgeçilmesi,

3.İlk iki teklifin kabul edilmemesi durumunda Hudeybiye anlaşmasının bozulmuş sayılacağı⁴¹. Kureyş üçüncü şıkkı kabul ettiklerini bildirdiler.

Kureyş daha sonra yaptıkları işin hatalı olduğunun farkına vardılar. Temsilci olarak başkanları bulunan Ebu Süfyan'ı Medine'ye barışı yenilemek üzere gönderdiler. Ama umduklarını bulamadılar. Böylece kendileri için son derece faydalı gördükleri anlaşmayı kendileri bozdular.

Hz. Muhammed, hayatının her döneminde yaptığı bütün anlaşmalara bağlı kalmış, bozan taraf kendisi olmamıştır. Anlaşmayı bozan taraf için de Kur'an'ın şu hükmünü uygulamaktan geri kalmamıştır: *Eğer andlaşmalarından sonra, yeminlerini bozarlar, dininize dil uzatırlarsa, inkarda önde gidenlerle savaşın, -çünkü onların yeminleri sayılmaz-, belki vazgeçerler.*⁴² Hudeybiye anlaşmasının Kureyş tarafından bozulması Mekke'nin fethinin sebebini oluşturmuştur. Bu da onların devletlerini kaybetmelerine neden olmuştur.

Hz. Muhammed, yaptığı anlaşmalarla müslümanların emniyetini temin ederken, Kureyş'i müttefiksiz bırakıyordu.H.5/627 yılında yapılan Hendek savaşından sonra İslam'ın nüfuzu Necid'ten Yemame'ye kadar yayılmıştı. Yemame Kureyş'in hububat ithalatı yaptığı son derece önemli bir yerdi. Yemame emiri Sumame b. Usal, Hz. Muhammed'in teşviki ile Kureyş'e hububat ihracatını durdurdu. Kureyş bir ölçüde ablukaya alınmıştı. Diğer taraftan H.6/628 yılında Hicaz bölgesi kurak geçmiş ve kıtlık başgöstermişti. Resulullah, Kureyş'in fakirlerine bir defasında yardım amacıyla 500 dinar

³⁹ İbn Hişam, IV, 43; Taberi, V, 655; Hamidullah, Hz. Muhammed'in Savaşları, 126; HİZMETLİ, Sabri, *İslam Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Dönemine kadar)*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara 1995, 381.

⁴⁰ İbn Hişam, IV, 467; İbn Kesir, IV, 467.

⁴¹ Sahih-i Buhari, X, 295; Hizmetli, *İslam Tarihi*, 382.

⁴² 9 Tevbe, 12.

vermişti. Durumdan haberi olan Ebu Süfyan'ın homurdanmaktan başka yapacağı bir şeyi de kalmamıştı.⁴³

2.4. Putperest Safvan b. Ümeyye ile Yapılan Bireysel Anlaşma

Hiz. Muhammed Mekke'nin fethini gerçekleştirdikten sonra istihbaratıyla Huneyn, Taif ve Evtas'ın savaş hazırlıkları içinde olduğunu öğrendi. Mekke'nin fethinde şehir yağmalanmamış herhangi bir ganimet elde edilmemişti. Huneyn için 12.000 kişilik büyük bir ordu hazırladı. Bunun yaklaşık iki bin kişisi Mekke'li yeni müslüman olanlardandı. Seksen kadar da henüz müslüman olmamış Kureyşli katılımcı vardı. Bunlardan biri de Safvan b. Ümeyye idi. Ona Resulullah tarafından müslüman olması teklif edilmiş, o da iki ay süre istemişti. Allah Resülü ise ona dört ay süre verdi.⁴⁴ Safvan b. Ümeyye'nin özel savunma sanayii vardı. Resulullah, Safvan'ı yanına çağırarak ondan *emanet olarak silah istedi*. Safvan: "*Ey Muhammed! Gasp olarak mı alıyorsun?*" dedi. Resulullah: "*Hayır, aksine emanet olarak alıyorum. Ben onları sana verinceye kadar onlar kefalet altındadır*" dedi.

Bunun üzerine Safvan, 100 zırhlı gömlek, 50.000 dinar ile yeter miktarda silah verdi. Resulullah'ın isteği üzerine Safvan, silahları savaş alanına taşıma işini de üstlendi.⁴⁵

Huneyn de Müslüman savaşçılar, düşmanın ilk hücumu karşısında geri kaçmak zorunda kaldılar ve büyük bir panik oluştu. Müslüman askerlerin kaçışını gören Ebu Süfyan b. Harb: "*Onların hezimetini denize kadar bitmez*" derken başka biri ise: "*Biliniz ki artık bugün büyü bozulmuştur*" diyordu.

Bu sözleri duyan henüz müslüman olmamış olan Safvan b. Ümeyye, ona: "*Sus, Allah ağzını mühürlesin. Vallahi Kureyş'ten bir adamın bana hakim olması, Havazinli bir adamın bana hakim olmasından daha iyidir*"⁴⁶ diyordu.

Hiz. Muhammed, 630 yılında Huneyn savaşına giderken Safvan b. Ümeyye'den aldığı emanetlerin verilmesini söyledi. Safvan müslüman oldu ve silahları bağışladı.

2.5. Sakiflilerin Yaptıkları Anlaşmada Bir Süre Putlarına Dokunulmamasını İstemeleri

Hicretin 9/630 yılı ramazan ayında Resulullah Tebuk savaşından Bizans ile anlaşma yaparak döndü. Medine'ye yakın bir yerde Sakif kabilesi elçileri ile karşılaştı. Urve b. Mes'ud es-Sekafi müslüman oldu. Urve, kav-

⁴³ Hamidullah, Hiz. Muhammed'in savaşları, 123.

⁴⁴ Taberi, II, 162.

⁴⁵ İbn Hişam, IV, 112; İbn Kesir, IV, 544.

⁴⁶ İbn Hişam, IV, 117; İbn Kesir, IV, 548.

mine İslam'ı anlatmak için Resulullah'tan izin istedi. Allah Resulü ona: "Kavmin seni öldürürler" dediyse de Urve: "Ey Allah'ın Resulü! Ben onlara, onların ilk çocuklarından daha yakınım" diyerek izin istedi. Resulullah da Urve'nin isteğini kırmayarak izin verdi.

Urve, Taif'te İslamı anlatmaya başladı. Umdüğünü bulamadı. Evinin balkonundayken her taraftan atılan ok yağmuruna tutularak öldürüldü. Durumdan haberdar olan Resulullah bu olayı "Onun kavmi içindeki durumu Yasin suresinde adı geçen kavmini hidayete davet eden adamın durumu gibidir" diyerek tavsif etti⁴⁷.

Resulullah, Taiflileri tam bir abluka içine aldı. Onları Mekke civarında oluşan panayırlara almadılar. Taif ticaret kervanları Taif hududu dışına çıkmadıkları gibi Mekke'de kurulan panayırlara gelemiyorlardı. Diğer yandan Hz. Muhammed, İslam'ı kabul eden kölelerin hür bir müslüman gibi muamele edileceğini vaadetti. Bu münasebetle bir çok iltihak meydana geldi. Malik b. Avfta Taif'ten kaçarak müslüman oldu ve Taiflileri kendi vatanlarında sıkıştırmaya başladı.

Sakifliler Urve'nin katlinden birkaç ay sonra Abd-i Yaleyl, Hakem b. Amr, Şureyh b. Gaylan, Evs b. Avf, Numeyr b. Harese ve Osman b. Ebi'l-As'ı temsilci olarak Medine'ye gönderdiler. Taif heyeti Medine'ye henüz girmeden Resulullah'ın binek develerini otlatan Muğire b. Şube ile karşılaştılar. Muğire Taif heyetinin gelişini Resulullah'a haber vermeye giderken Hz. Ebu Bekir ile yolda karşılaştı, ona durumu söyledi. Taif heyetinin amacı Resulullah ile bir anlaşma yapmaktır. Bunlar için mescidin bir tarafına çadır kurularak ikametleri sağlandı ve anlaşma yaparak müslüman oldular. Fakat onların bazı istekleri vardı.

Resulullah'tan istedikleri şeylerden biri Lat (Tağire) adlı putlarını kendilerine bırakmasıydı. Resulullah'tan üç sene onu yıkmamasını istediler. Resulullah buna razı olmadı. Sonra tekliflerini iki ve hatta bir yıla indirdiler. Bu da kabul edilmedi. Nihayet bir ay süre istediler. Hz. Muhammed bunların hiç birini kabul etmedi. Onların putlarının yıkılmasını geciktirmekteki amaçları; kadınlarının ve çocuklarının itirazlarından emin olmak ve kavimlerini İslam'a sokuncaya kadar Latı yıkmakla onları korkutmamaktır. Hz. Muhammed putları yıkmak için Muğire b. Şube ile Ebu Süfyan b. Harbi gönderdi.

Sakifliler Resulullah'ın kendilerini namazdan af etmesini ve putlarının kendi elleri ile yıkılmamasını istediler.

⁴⁷ İbn Hişam, IV, 245.

*Putlarınızın sizin ellerinizle kırılmasına gelince, sizi ondan af edeceğiz. Fakat namaza gelince, namazı olmayan bir dinde hayır yoktur diyerek kabul etmedi*⁴⁸.

Allah Resulü daha sonra Sakif heyeti içinde en gençleri olan *Osman b. Ebi'l-As*'ı vali tayin etti. Ona şöyle tavsiyelerde bulundu: *"Ey Osman, namazı hızlı kıldır. İnsanları zayıfları ile ölç. Çünkü insanlar içinde yaşlı, küçük, zayıf ve ihtiyaç sahibi olanları vardır"* dedi⁴⁹.

Hicaz Bölgesindeki Putperest Kabilelerin Durumunu Gösterir Tablo:

S	Kab.Adı	Yap.Anlaş	Düşünceler
001	Kureyş	Hudeybiye H.6/628	Mekke'nin fethi ile müslüman oldular.
002	Beni Damra	Saldırmazlık Anlaş. H.2/623	Bunlaraldırmazlık anlaşması yapıldı Bu ilk uluslar arası anlaşmadır.
003	Beni Gıfar	Saldırmazlık Anlaşması H.2/623	Bunlar Beni Damra'nın bir koludur. 1.Bunlar Müslümanlarla aynı haklara sahip olacaklar ve aynı vazifelerle mükellef olacaklar. 2. Peygamber onları yardımına çağırırsa din uğrunda yapılan savaş müstesna, onlar onun davetine icabet etmekle mükelleftirler ve ona yardım etmek üzerlerine düşen bir vazifedir.
004	Beni Cü- heyne	Saldırmazlık Anlaş H.2/623	Beni Damra ve Beni Gıfar'dan birkaç ay sonra bunlarla da bir saldırmazlık anlaşması yapılmıştır.
005	Beni Müdlıc	SulhAnl. H.2/M.623	Yukarıdaki anlaşmalara benzer bir anlaşma da bunlarla akdedildiği söylenmektedir.
006	Beni Eslem	Sulh anl. H.2/623	Bedir savaşından birkaç ay önce barış anlaşması yapılmıştır.
007	Beni Eşca' ı	Saldırmazlık anlaşması H.5/626	Hendek savaşından sonra şöyle bir anlaşma yapılmıştır. O, (Resulullah) Uhud dağı yerinde kaldığı ve denizlerde bir tüyü ıslatacak kadar su bulunduğu müddetçe karşılıklı yardımlaşma ve dayanışma üzerine anlaşma akdedilmiştir.
008	Gatafan	Sulh Anlaşması H.5/626	Hendek savaşı sırasında Yahudi Beni Kurayza kabilesinin Kureyş lehine saf değiştirmesinden sonra Muhammed (a) düşman ordusunu bölmek için Medine'nin mahsulünün üçte birine Gatafan'a vermeye razı olmuştu. Hatta aralarında, henüz imzalanmamış ve resmi bir geçerlilik kazanmamış bir sulh anlaşması da yapılmıştı. Allah Resulü Sa'd b. Muaz ile Sa'd b. Ubade'e durumu açmış ve onlar bu işe direk vahiy olmadığı için itiraz etmişler ve anlaşma gerçekleşmemiştir. Resulllah henüz imzalanmamış anlaşma metnini yırtmak üzere Sa'd b. Muaz'a uzattı ve o da gereğini yerine getirdi."Harb hiledir", "Canın yerine malın, dinin yerine canın verileceği" hadisi göz önünde bulundurularak müşriklerle anlaşma yapılacağı, diğer yandan müslümanlardan daha güçsüz olan müşriklere taviz verilerek anlaşma yapılamayacağı hükmü ortaya çıkmaktadır.
009	Beni Abd b. Adi	Sulh Anlaşması	Hudeybiye'den önce müslümanlarla aralarında bir anlaşma yapıldığı kuvvetle muhtemeldir. "Kureyş'ten başkaları ile harbettiğin zaman biz senin tarafını tutacağız, fakat Kureyş aleyhine harbetmek istemiyoruz.

⁴⁸ Taberi, V, 739; İbnü'l-Esir, II, 262; KETTANİ, Muhamed Abdulhay, et-Terâfibu'l-İdâriyye Hz. Peygamber'in Yönetiminde Sosyal Hayat ve Kurumlar, Müt. Ahmet Özel, İz Yayıncılık, İstanbul 1990, I, 119.

⁴⁹ İbn Hişam, IV, 249.

			<i>Bizden birini hata ile öldürürsen diyet ödersin. Biz de ashabından biri hata ile öldürürsek diyet vermemiz bize düşer" diye anlaşma yaptılar.</i>
110	Sakif	Müslüman oldular H.9/630	<i>Taif, heyeti H. 9. yılda Resullah'a geldi. Bunlar: Lat adlı putlarını kendilerine bırakmasını ve namazdan af etmesini istediler. Putlarınızın sizin ellerinizle kırılmasına gelince, sizi ondan af edeceğiz. Fakat namaza gelince, namazı olmayan bir dinde hayır yoktur diyerek kabul etmedi⁵⁰.</i>
111	Huzâa	H.6/628	<i>Resulullah'ın kabilesinin bunlarla oldukça eski bir dostluğu vardır. Hudeybiye müsâlehasından sonra Allah Resulü ile barış anlaşması yapmışlardır. Mekke'nin fethine kadar içlerinden bir kısmı müslüman olmuştur. Diğerleri ise yalnızlığa itilmiş ve bunun üzerine Allah Resulü ile yeni bir anlaşma yapılmış ve Berâe suresinin nihai emrine kadar bu anlaşma geçerli kalmıştır.</i>

3.PutperestlerleYapılan Anlaşmalara Son vrilmesi

İslam Peygamberi insanları tedrici metotla terbiye etmiştir. Hedefe kademeli ulaşmıştır. Önceleri "Sizin dininiz size, benim dinim banadır"⁵¹ diyerek inancına karışılmamasını istemiştir. Ancak zaman içerisinde Allah'ın yardımıyla Arap yarımadasında müstakil bir devlet kurarken merkezi otoriteyi hakim kılmıştır. Tevbe (Berae) suresiyle de nihai emir h.9/631 yılında getirilmiştir.

"Allah'tan ve Peygamberinden, kendileriyle anlaşma yaptığınız müşriklere ihtardır: Yeryüzünde dört ay daha dolaşabilirsiniz. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı, Allah'ın inkarcıları rezil edeceğini bilin. Allah'ın ve peygamberlerinin, puta tapanlardan uzak olduğunu, büyük hac günü, Allah ve peygamberleri insanlara ilan eder. Eğer tevbe ederseniz, bu sizin için daha hayırlı olur, yüz çevirseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. Ey Muhammed! İnkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. Yalnız, anlaşma hükümlerinde size karşı bir eksiklik yapmayan ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen müşriklerle yaptığınız anlaşmaya sonuna kadar riayet edin. Allah sakınanları sever"⁵².

Bu sure nazil olmadan önce Resulullah, Hz. Ebu Bekir'i hac emiri olarak görevlendirmişti. Bazı sahabeler: "Ya Resûlullah keşke bu sureyi Ebu Bekir'e gönderseydin" dediler. O da:

"Onu ancak ehlibeytimden bir adam yerine getirir" dedi ve sonra da Ali b. Ebi Talib'i çağırarak şöyle emir verdi:

Tevbe (Berae) suresinin ilk yedi ayetini kastederek: "İşte kıssayı götür ve insanların içinde Kurban Bayramı gününde Mina'da toplandıkları zaman, "müşriklerle Müslümanların bu yıldan sonra hacda bir arada bulunamayacağını, hiç kimsenin Kâbe'yi çıplak tavaf edemeyeceğini ve Resulullah'ın

⁵⁰ Taberi, V, 739; İbnü'l-Esir, II, 262.

⁵¹ Maun, 109/6.

⁵² Tevbe, 9/1-2.

yanında her kimin anlaşması varsa bu anlaşmanın süresi sonuna kadar geçerli olduğunu ilan et" dedi. Hz. Ali de Kurban Bayramı günü Mina'da Resulullah'ın emrini şöyle ilan etti:

Ey insanlar! Bilmiş olunuz ki cennete hiçbir kafir giremez.

Bu yıldan sonra hiçbir müşrik hac edemez, Beyti çıplak olarak tavaf edemez.

Resulullah'ın katında kendisi için bir anlaşma olan kimse için o anlaşma, sonuna kadar bakidir"⁵³ dedi. Bu ulti-matomdan sonra Kâbe bir daha müşrikler tarafından tavaf edilmedi.

Arap müşriklerin dışında mecusi ve ehli kitapla cizye vermek üzere anlaşma yapıldı. Putperestlere uygulanan yaptırımlar diğer dinden olanlara uygulanmadı.

Sonuç

Hz. Muhammed, hayatı boyunca içinde bulunduğu toplumla hep barışık yaşamış, ihtilâfların nedeni kendisi olmamıştır. Devrindeki insanların takdirini kazanmış, *Muhammedü'l-Emin* gibi bir sıfatla tavsif edilmiş ve toplumdaki problemleri en ikna edici tarzda çözmüştür. Kur'an tebliğinde ise sadece, insanları "*Allah'tan başka ilah olmadığına*" inanmaya çağırmıştır.

O, gerek peygamberlikten önce ve gerekse peygamberlik döneminde müşrikler ve ehli kitapla bir çok anlaşma yapmış, hepsine bağlı kalmış, asla ahde vefasızlık yapmamıştır. Din tebliğciliğinin yanında üstlendiği devlet başkanlığı sıfatıyla da yaptığı bütün uygulamalara, üzerinde taşıdığı peygamberlik göreviyle çatıştırmamak kaydıyla mükemmel bir uyum göstermiştir. Din ve dünya işlerini üzerinde taşıdığı misyon gereğince ve içinde bulunduğu toplumun olumlu kültürel değerlerinden de istifade ederek en güzel bir şekilde çözüme kavuşturmuştur. Çünkü onun getirdiği öğretiler *evrensel ve bir yeryüzü düzenidir*.

İslam Peygamberi her dinden olan topluluklarla konjonktürel duruma göre anlaşmalar yapmıştır. Medine'de kurduğu şehir devletinde orada öteden beri yaşayan Yahudileri, Müslümanları ve Hristiyanları tek bir ümmet kabul etmiş ve müşterek savunmaya dahil etmiştir. Diğer yandan putperestlerle saldırmazlık anlaşmaları yapmış ve onları yalnız bir olan Allah'a inanmaya çağırmıştır. Bu da aynı dini taşıyan farklı devletlerin olmasının en önemli belirtisidir.

İslam Peygamberi insanlara İslam'ı tedrici metotla sunmuş ve hedefe ulaşmıştır. Zaman içerisinde Arap yarımadasında müstakil bir devlet kurarken merkezi otoriteyi hakim kılmıştır. O, Allah'a eş koşanlara İslam'ın siyasi yönetiminde Kur'an'ın ilkeleri doğrultusunda nihai hükmünü koymuştur.

⁵³ İbn Hişam, IV, 257; İbn Kesir, V, 122.

Bu nedenle kendi döneminde Arap Yarımadasında putperestlik son bulmuştur.

Hız. Muhammed; on üç yıllık Medine döneminde tefessüh etmiş bir toplumda mal, can ve namus emniyetini sağlamış, bir kadın Ninova (Musul)'dan tek başına Mekke'ye gidebilmiştir. Toplumunu sadece Müslümanlar olarak görmemiş, her din ve milletten olan insanlarla masa başına oturmuş, Yahudi, Hristiyan demeden anlaşma yapabilmıştır. Onların inançlarına kendi ülkesinin egemenlik sınırlarını aşmadığı müddetçe karışmamıştır.

KAYNAKÇA

1. AFZALUR RAHMAN, *Siret Ansiklopedisi*, I-VI, İnkılab Yayınları, İstanbul 1996.
2. ALGÜL, Hüseyin, "Emin", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, XI, İstanbul 1995.
3. BERKİ, Ali Himmet -Osman Keskiöğlu, *Hâtemü'l-Enbiyâ Hz. Muhammed ve Hayatı*, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara 1974.
4. BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiyye ve Fıkhiyye Kamusu*, I-VIII, Bilmen Yayınevi, İstanbul 1976
5. DEVELİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1978.
6. EBU YUSUF, *Kitabu'l-Harac*, Çev: Ali Özek, İstanbul 1973.
7. EBU ZEHRİ, Muhammed, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, I, Türkçesi, Mehmet Keskin, Ümit Yayın Pazarlama, İstanbul ?.
8. ECER, A. Vehbi, *İslam Tarihi Dersleri*, Erciyes Üniversitesi yayınları No: 22, Kayseri, 1991.
9. HAMİDULLAH, Muhammed Hz. Muhammed'in Savaşları, İkinci Baskı, İstanbul 1972.
10. HAMİDULLAH, Muhammed, *İslam Peygamberi*, I-II, Çev: Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık ve Ticaret, İstanbul 1993.
11. HASAN İBRAHİM Hasan, *Syasî-Dinî-Kültürel-Sosyal İslam Tarihi*, I-X, Müt. İsmail Yiğit-Sadreddin Gümüş, Kayihan Yayınları, İstanbul 1991.
12. HEYET, *Türkiye Diyanet Vakfı İlmihali*, I-II, DİVANTAŞ, İstanbul 1998.
13. HİZMETLİ, Sabri, *İslam Tarihi (Başlangıçtan İlk Dört Halife Dönemine kadar)*, Yeni Çizgi Yayınları, Ankara 1995.
14. İBN HİŞAM, *İslam Tarihi Siret-i İbn-i Hişam Tercümesi*, I-IV, Tercüme Eden: Hasan Ege, Kahraman yayınları, İstanbul 1994.
15. İBN SA'D, et-Tabakatu'l-Kübrâ, I-VIII, Beyrut, ?.
16. İBN KELBÎ, *Putlar Kitabı*, Beyza Düşüngen, A.Ü.İ.F.Y., LXXXIV, Ankara 1969.
17. İBN KESİR, *El-Bidaye ve'n-Nihaye Büyük İslam Tarihi*, I-XV, Çev. Mehmet Keskin, Çağrı Yayınları, İstanbul 1994.
18. İBN MANZUR, *Lisanü'l-Arab*, III, Beyrut ?.
19. İBNÜ'L-ESİR, *İslam Tarihi el- Kâmil fi't- Tarih Tercümesi*, I-XII, Çev. M. Beşir Eryarsoy, Bahar Yayınları, İstanbul 1985.

20. KETTANÎ, Taberi, V, 739; İbnü'l-Esir, II, 262; KETTANÎ, Muhamed Abdulhay, **et-Terâfibu'l-İdâriyye Hz. Peygamber'in Yönetiminde Sosyal Hayat ve Kurumlar**, I, Müt. Ahmet Özel, İz Yayıncılık, İstanbul 1990.
21. KÖKSAL, M. Asım, **İslam Tarihi Mekke Devri**, I-VII, Şamil Yayınevi, İstanbul, 1987.
22. LİNG, Martin, **Hz. Muhammed'in Hayatı**, Çev.: Nazife Şişman, İnsan Yayınları, İstanbul 2000.
23. RÛDÂNÎ, İmam Muhammed b. Muhammed b. Süleyman, **Büyük Hadis Külliyyatı Cem'u'l-Fevâid min Câmi'u'l-Usûl ve Mecma'iz-Zevâid**, I-V, İz Yayıncılık, İstanbul 1996.
24. SÖNMEZ, Abidin, **Resulullah'ın Diplomatik Münasebetleri**, İnkılab Yayınları, İstanbul 1984.
25. ŞEMSETTİN SAMÎ, **Kâmûs-ı Türkî**, Çağrı yayınları, İstanbul ?, Üçüncü baskı, İstanbul 1989.
26. TABERÎ, Ebî Ca'fer Muhammed b. Cerir, **Târihu't-Taberi**, I-VI, Beyrut 1988.
27. UĞUR, Ahmet, **İslam Tarihi (Hz.Peygamber ve Dört Halife Dönemi)**, Kayseri 1995.
28. YA'KUBÎ, **Tarihu'l-Ya'kubî**, I-II, Beyrut 1992.
29. ZEBİDÎ, Zeynü'd-din Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfî, **Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarih Tercümesi**, I-XII, Müt.: Kâmil Miras, DİBY, Üçüncü Baskı, Ankara 1972.